

QUOMODO SUBSTANTIÆ IN EO QUOD SINT, BONÆ SINT, CUM NON SINT SUBSTANTIALIA BONA, LIBER,

AD JOANNEM DIACONUM ECCLESIAE ROMANÆ.

Postulas ut, * ex hebdomadibus nostris, ejus quæ-
stionis obscuritatem, quæ continet modum quo sub-
stantiæ in eo quod sint, bonæ sint, cum non sint
substantialia bona, digeram et paulo evidentius mon-
strem; idque eo dicis esse faciendum, quod non sit
omnibus notum iter hujusmodi scriptionum. Tuus
vero testis ipse sum, quam hæc vivaciter fueris ante
complexus. Hebdomadas vero ego mihi ipse comen-
tor, potiusque ad memoriam meam speculata
conservo, quam cuiquam participo, quorum lascivia
ac petulantia nihil a joco risuque patitur esse disjun-
ctum. Prohinc tu ne sis obscuritatibus brevitatis ad-
versus, quæ cum sint arcani fida custodia, tum id
habent commodi, quod his soli, qui digni sunt, col-
loquuntur. Ut igitur in mathematica fieri solet, cæ-
terisque etiam disciplinis, proposui terminos regulas-
que quibus cuncta quæ sequuntur efficiam. Commu-
nis animi conceptio est enuntiatio, quam quisque
probat auditam. Harum duplex modus est: nam ita
una communis est, ut omnium hominum sit, velut si
hanc proponas: Si duobus æqualibus æqualia auferas,
quæ relinquuntur æqualia esse; nullus id intelligens
neget. Alia vero est doctorum tantum, quæ tam en-
talibus communis animi conceptionibus venit, ut est:
Quæ incorporalia sunt, in loco non esse, et cætera,
quæ non vulgus, sed docti comprobant. Diversum
est, esse, et id quod est: ipsum enim esse nondum
est; at vero quod est, accepta essendi forma, est at-
que consistit. Quod est, participare aliquo potest;
sed ipsum esse, nullo modo aliquo participat: sit
enim participatio cum aliquid jam est; est autem
aliquid, cum esse susceperit. Id quod est, habere ali-
quid præterquam quod ipsum est, potest; ipsum vero
esse, nihil aliud præter se habet admixtum. Diversum
est, tantum esse aliquid, et esse aliquid in eo
quod est: illic enim accidens, hic substantia signifi-
catur.

Omne quod est, participat eo quod est esse, ut
sit; alio vero participat, ut aliquid sit: ac per hoc,
id quod est, participat eo quod est esse, ut sit; est
vero, ut participet alio quolibet. Omne simplex, esse
suum, et id quod est unum habet. Omni composito
aliud est esse, aliud ipsum est. Omnis diversitas dis-
cor-, similitudo vero appetenda est; et quod appe-
tit aliud, tale ipsum esse naturaliter ostenditur, quale
est illud hoc ipsum quod appetit. Sufficiunt igitur
quæ præmisimus; a prudente vero rationis interprete
suis unumquodque aptabitur argumentis.

Quæstio vero hujusmodi est: Ea quæ sunt, bona
sunt; tenet enim communis sententia doctorum, omne
quod est ad bonum tendere; omne autem tendit ad

* Nimirum partiturus erat breviores hæc scriptiones suas per hebdomadas, sicut Titus Livius divinum
opus suum per decades, Sabellicus per enneades.

A simile: quæ igitur ad bonum tendunt, bona ipsa sun-
; sed quemadmodum bona sint inquirendum est,
utrumne participatione, an substantia. Si participa-
tione, per se ipsa nullo modo bona sunt: nam quod
participatione album est, per se in eo quod ipsum
est, album non est. et de cæteris qualitativibus eodem
modo; si igitur participatione, bona sunt, ipsa per se
nullo modo bona sunt; sed concessum est. Non igitur
participatione sunt bona, sed substantia: quorum
vero substantia bona est, id quod sunt bona sunt, id
autem quod sunt habent ex eo quod est esse. Esse
igitur ipsorum bonum est: omnium igitur rerum
ipsum esse, bonum est. Sed si esse bonum est, ea
quæ sunt, in eo quod sunt, bona sunt; idemque illis
est esse, quod bonum esse: substantialia igitur bona
sunt, quoniam non participant bonitatem. Quod si
ipsum esse in eis bonum est, non est dubium quin
substantialia, cum sint bona, primo sint bono similia,
ac per hoc, ipsum bonum erunt: nihil enim illi præ-
ter seipsi simile est; ex quo fit ut omnia quæ
sunt, Deus sint, quod dictu nefas est. Non sunt igitur
substantialia bona, ac per hoc, non in his est esse
bonum: non sunt igitur, in eo quod sunt, bona: sed
nec participant bonitate, nullo enim modo ad bonum
tenderent; nullo igitur modo sunt bona.

Huic quæstioni talis poterit adhiberi solutio. Multa
sunt quæ cum separari actu non possint, animo ta-
men et cogitatione separantur, ut cum triangulum
vel cætera a subjecta materia nullus actus separat,
mente tamen segregans ipsum triangulum proprieta-
temque ejus præter materiam speculatur. Amovea-
mus igitur primi boni præsentiam paulisper ex ani-
mo, quod esse quidem constat, idque ex omnium
doctorum indoctorumque sententia, barbararum quo-
que gentium religionibus cognosci potest. Hoc igitur
paulisper amoto, ponamus omnia esse, quæ sunt,
bona; atque ea consideremus quemadmodum bona
esse possent, si a primo bono minime defluxissent.
Hinc intueor, aliud in eis esse, quod bona sunt, aliud
quod sunt: ponatur enim una eademque substantia
bona esse, alba, gravis, rotunda: tunc aliud esset
illa ipsa substantia, aliud ejus rotunditas, aliud co-
lor, aliud bonitas; nam si hæc singula idem essent
quod ipsa substantia, idem esset gravitas quod co-
lor, quod bonum, et bonum quod gravitas; quod fieri
natura non sinit. Aliud igitur tunc in eis esset esse,
aliud aliquid esse; ac tunc bona quidem essent, esse
tamen ipsum minime haberent bonum. Igitur si ullo
modo essent non a bono, ac bona essent, ac non
idem essent quod bona, sed eis aliud esset esse,
aliud bonis esse; quod si nihil omnino aliud essent

nisi bona, neque gravia, neque colorata, neque spatii dimensione distantia, nec ulla in eis qualitas esset, nisi tantum bona essent, tunc non res, sed rerum viderentur esse principium; nec potius viderentur, sed videretur: unum enim solumque est hujusmodi, quod tantum bonum, aliudque nihil sit; quæ quoniam non sunt simplicia, nec esse omnino poterant, nisi ea id quod solum bonum est, esse voluisset. Idcirco quoniam esse eorum a boni voluntate defluxit, bona esse dicuntur; primum enim bonum quoniam est, in eo quod est, bonum est; secundum vero bonum, quoniam ex eo fluxit cujus ipsum esse bonum est, ipsum quoque bonum est. Sed, ipsum esse omnium rerum ex eo fluxit quod est primum bonum, et quod bonum tale est, ut recte dicatur, in eo quod est, esse bonum. Ipsum igitur esse eorum bonum est; tunc enim, in eo quod essent, non essent bona, si a primo bono minime defluxissent.

Qua in re soluta quæstio est: idcirco enim licet in eo quod sunt, bona sunt, non sunt tamen similia primo bono: quoniam non quoquo modo sint res, ipsum esse earum bonum est; sed quoniam non potest esse ipsum esse rerum, nisi a primo esse defluerit, id est a bono: idcirco ipsum esse bonum est, neque est simile ei a quo est. Illud enim, quoquo modo sit, bonum est, in eo quod est; non enim aliud est præterquam bonum; hoc autem, nisi ab illo esset, bonum fortasse esse posset; sed bonum, in eo quod est, esse non posset. Tunc enim participaret forsitan bono; ipsum vero esse quod non haberent a bono, bonum habere non possent. Igitur sublato ab his primo bono mente et cogitatione, ista licet essent bona, tamen, in eo quod essent, bona esse non pos-

sent; et quoniam actu non potuere existere, nisi illud ea quod vere bonum est, produxisset, idcirco et esse eorum bonum est, et non est simile substantiali bono id quod ab eo fluxit: et nisi ab eo fluxissent, licet essent bona, tamen in eo quod sunt, bona esse non possent; quoniam et præter bonum et non ex bono essent, cum illud ipsum bonum primum et ipsum esse sit, et ipsum bonum, et ipsum esse bonum. At nonne etiam alba, in eo quod sunt, alba esse oportebit ea quæ alba sunt, quoniam ex voluntate Dei fluxerunt, ut essent alba? minime. Aliud est enim esse, et aliud alba esse: hoc ideo, quoniam qui ea ut essent effectit, bonus quidem est, minime vero albus. Voluntatem igitur boni comitata sunt, ut essent bona, in eo quod sunt; voluntatem vero non albi non sunt comitata, ut talis ejus esset proprietas, ut esset album in eo quod est; neque enim ex albi voluntate defluerunt. Itaque quia voluit esse ea alba, qui non erat albus, sunt alba tantum; quia vero voluit ea esse bona, qui erat bonus, sunt bona, in eo quod sunt. Secundum hanc igitur rationem, cuncta oportet esse justa, quoniam ipse justus est, qui ea esse voluit. Ne hoc quidem, nam bonum esse, essentiam, justum vero esse, actum respicit: idem autem est in eo esse, quod agere; idem igitur bonum esse quod justum. Nobis vero non est idem esse quod agere, non enim simplices sumus: non est igitur nobis idem bonis esse, quod justis; sed idem nobis est, esse omnibus bonis, in eo quod sumus. Bona igitur omnia sunt, non etiam justa: amplius bonum quidem generale est, justum vero speciale, nec species descendit in omnia. Idcirco alia quidem justa, alia aliud: omnia vero bona.

GILBERTI PORRETÆ COMMENTARIA IN LIBRUM QUOMODO SUBSTANTIÆ BONÆ SINT.

Quod Græce φιλοσοφία, Latine amor sapientiæ dicitur, cujus quidem tota species philosophis, id est amatoribus sapientiæ placet, sed non cui libet totam ostendunt. Attendunt enim in ipso quo sunt, id est hominum genere, plurimos, qui tanquam bruta animalia sese totos sensibus aut imaginationibus dederunt; multos vero qui primo quasi rationis motu ad ea quæ præter sensus et imaginationes concipi debent, contendunt. Illos ergo philosophi omnino contemnunt; hos autem quibusdam elementis, et quasi nullibus exteriorum significationum erudiunt: et hi quidem hac disciplina, quæ Græce dicitur σχολή, significationibus acceptis fari gestiunt. Sed quoniam id præter dicendi rationes tentant, sæpe in errores labuntur, sæpe autem incongrua aut imperfecta, aut superabundanti oratione balbutiunt. Quorum aliquos, vel negligentiae torpor, vel ingenii hebetudo, in his quibus consueverunt exteriorum significationum detinent elementis. Alios vero ad ipsam rerum veritatem, quam ultra significationes mentis acies naturaliter sentit, ejusdem veritatis cupiditas trahit: hos quoque philosophi propriis sibi que convenientibus officiis destinant. Nam hebetes illos, inculto et (ut ita dicatur) rusticano sermone, quo sensus magis quam evolvatur involvitur, semper laborare permittunt; spectabilem vero sapientiæ formam illis

nequaquam exponere prostiunt. Alios vero ad ipsam quamdam quæ vocatur rationum via dirigunt: non tamen ad eam æque omnes admittunt. Plures enim communibus, et quæ omnibus notæ sunt rationibus, tanquam publica via currentes, ad imaginem ejus, quæ in naturalium concretionibus quodammodo adumbratur, adducunt. Multos vero his naturalium speculis assuetos, ad ea quæ a concretionibus altior disciplina, quæ Græce dicitur μάθησις, abstrahit, vocant: ut ibi naturam rerum et proprietatem, ac per hoc sapientiæ speciem, quæ in hujusmodi magis resultat, purius comprehendant. Paucos vero quos intentiore studio vident attentos, et mentis acie perspicaciores, nec tam laudis propriæ levitate subveli, quam veritatis ipsius specie trahi, vere dignos quibus sapientiæ dignitas exeratur, in quoddam quasi diversorium extra publicam rationalium viam, et θεωρήματα sive ἀξιώματα, hoc est speculationes sive dignitates disciplinalium, ducunt. Ubi quodam quasi sinu secreti, sapientiæ ipsius quamdam præ cæteris dignitatem illis ostendunt. Hanc igitur illi pauci ea in mentis acie quæ intellectus vocatur, diu multumque in omni rerum genere, videlicet et in naturalibus, et in mathematicis, et maxime in theologicis intuentes, mirantur ejus rationes ab aliorum rationibus esse diversas, nec quibus